

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-2431-25

Ert dnr Ju2025/02760

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
[/ju.L5@regeringskansliet.se](mailto:ju.L5@regeringskansliet.se).

Remissyttrande över SOU 2025:119 Ett nytt brott och andra åtgärder mot människohandel

Juridiska institution vid Umeå universitet har beretts möjlighet att lämna remissvar över betänkandet *SOU 2025:119 Ett nytt brott och andra åtgärder mot människohandel*, som haft uppdraget att utreda anpassningar av svensk rätt till ändringarna i EU:s direktiv om människohandel (direktiv 2024/1712). Remissvaret har utarbetats av universitetslektor Karin Åström.

Sammanfattning

I betänkandet föreslås bland annat ändringar och tillägg i bestämmelsen om människohandel (4 kap. 1 a § och 1 c § brottsbalken) för att inkludera fler exploateringssyften i lagtext samt göra det straffbart att beställa eller nyttja en tjänst som tillhandahålls av en person som är utsatt för människohandel eller människoexploatering.

Juridiska institutionen ser positivt på att arbetet mot människohandel stärks och instämmer med utredningens förslag, men utvecklar några synpunkter utifrån de förslag om ändringar i nämnda bestämmelse som lämnas i betänkandet.

Ändringar i straffbestämmelsen om människohandel

Juridiska institutionen delar utredningens uppfattning om att det hade varit önskvärt med en mer omfattande översyn över bestämmelsen om människohandel, samt även människoexploatering för att utreda hur tillämpningen kan förbättras och skyddet för de utsatta säkerställas. Som det beskrivs i utredningen har det förekommit svårigheter att lagföra gärningspersoner för utnyttjanden kopplat till dessa brott.

Tillämpningsproblemen har varit särskilt tydliga vad gäller utnyttjande som inte klassificeras som sexuell exploatering. I betänkandet ges förslag på ändrad formuleringen i straffbestämmelsen, så att fler exploateringssyften framgår i lagtexten. I bestämmelsen formuleras syftet med exploateringen att den "ska avse", vilket kan leda till att bestämmelsen tillämpas onödigt

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-2431-25

Ert dnr Ju2025/02760

snävt. Formuleringen ”kan avse” skulle indikera att det även kan röra sig om andra exploateringssyften.

Som det nämns i betänkandet är den nuvarande straffbestämmelsen utformad genom en icke uttömmande lista av exploateringssyften för att kunna säkerställa att bestämmelsen inte blir inaktuell när tillvägagångssätt och utnyttjande ändras. De i direktivet angivna exploateringssyften som inte nämns i nuvarande lagtext inkluderas genom denna formulering ändå i bestämmelsen. Den föreslagna ändringen riskerar att listan på exploaterings-syften vid tillämpningen kan ses som uttömmande, och möjligheten att med tiden inkludera nya exploaterings-syften i tillämpningen minskar. För att undvika en sådan situation föreslås det i betänkandet att formuleringen ”annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte” ska ändras till ”något annat jämförbart ändamål”. Någon ändring av sak genom ändringen avses inte. Människohandel är ett komplext brott som implementerats i Sverige främst på grund av internationella påtryckningar och utifrån internationella normer som inte helt överensstämmer med de svenska rättsliga begreppen. Bestämmelsen har sedan den infördes varit problematisk att tillämpa, vilket resulterat i få åtal och fällande domar. Det finns anledning att anta att tillämpningsproblematiken med den nuvarande straffbestämmelsen om människohandel inte beror på vilka exploaterings-syften som uppräknas i lagtexten varför denna ändring inte nödvändigtvis kommer leda till en mer effektiv tillämpning utan snarare införs för att efterleva EU:s människohandelsdirektiv.

Införandet av ett nytt brott

Juridiska institutionen ställer sig bakom bedömningen att Sverige behöver kriminalisera användning av tjänster som utförs av offer för människohandel för att uppfylla direktivet. Det bör dock framhållas att tillämpningen av det nya brottet kommer vara komplicerad, dels på grund av att få fall av de bakomliggande brotten människohandel och människoexploatering upptäcks och lagförs, dels med beaktande av att det krävs att gärningsperson ska ha haft vetskap om att offret utnyttjats. Det blir alltså avgörande att kunna visa att gärningspersonen har förstått att utövaren rent faktiskt är utsatt för människohandel eller människoexploatering.

Syftet med den nya kriminaliseringen framgår inte tydligt i betänkandet. Med utgångspunkt att kriminaliseringen har ett allmänpreventivt syfte kan förändringen antas medföra att människor avstår från att nyttja tjänster där det kan antas förekomma människohandel eller människoexploatering.

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-2431-25

Ert dnr Ju2025/02760

Därigenom kan dessa brott förebygga att människor exploateras, att kontrollen stärks av vilka som egentligen utför olika typer av tjänster och leda till att fler oseriösa aktörer straffas. Men med tanke på hur få som hittills dömts för människohandel och människoexploatering i Sverige riskerar dock det nya brottet att inte leda till fler fällande domar. Den nya bestämmelsen kan därför antas inte medföra någon större allmänpreventiva verkan, varför bestämmelsen intar mer av en symbolfunktion för att dels uppfylla EU-direktivets krav, dels visa på att denna gärning anses vara socialt förkastlig.

Hjälp, stöd och skydd till människohandelns offer

Juridiska institutionen delar bedömningen att det finns behov av att höja kunskapen om människohandel generellt, men också särskilt i kommunerna, för att brottsoffer för människohandel ska få bättre tillgång till stöd och skydd. Juridiska institutionen vill även framhålla att kartläggning av tillgången till boendeinsatser (inklusive skyddat boende) för brottsoffer för människohandel välkomnas. Det får anses viktigt att en sådan kartläggning bör omfatta alla typer av boenden som tillhandahålls, och att det även bör utvärderas om dessa boenden är lämpliga för människohandelns offer.

Juridiska institutionen vill betona att det behöver finnas en tydlig balans mellan straff av gärningspersoner och stöd till brottsoffer. Om straffrättsliga åtgärder prioriteras framför erforderligt skydd och stöd, riskerar brottsoffer att behandlas som medel för lagföring snarare än egna rättighetsbärare. Detta understryker vikten av behovet av att beakta hur och när offer identifieras eller om de i stället beaktas som skyldiga till andra förseelser.

Det finns farhågor om att offer för människohandel hanteras för migrationsrättsliga överträdelser, utan att det uppmärksammas att de är eller kan vara utsatta för människohandelsbrott. Detta gäller såväl de offer som utnyttjas genom prostitution, vilka inte antas försörja sig på ett legitimt sätt, som de som utnyttjas genom arbetskraftsexploatering. Det har blivit allt vanligare att polisen genomför så kallade arbetsplatsinspektioner och att de som saknar arbets- eller uppehållstillstånd skickas ut ur landet utan att det utreds ifall de blivit utnyttjade. När polisen inte uppmärksammar dem som utsatts kan skadan för enskilda brottsoffer bli väldigt stor. Dels går de rättigheter och möjlighet till skydd som dessa är berättigade till förlorade, dels sjunker såväl motivationen hos den brottsutsatte att samarbeta med polis som förtroendet för svenska myndigheter och aktörer generellt.

UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-2431-25

Ert dnr Ju2025/02760

Juridiska institutionen vill därför trycka på att det förekommer utmaningar med att förslagen ligger nära andra utredningar som rör migrations- och kontrollregler. En oro är att straffrättsliga förslag inte samverkar med migrationsrättslig lagstiftning vilket påverkar utsatta personers rättigheter, som exempelvis ökade kontroller eller krav som ställer höga beviskrav för skydd. Det kan skapa problem med att upprätthålla rättssäkerhet och proportionalitetsbedömningar, såväl av enskilda polismän i deras utövande verksamhet som i bedömning vid domstol och detta bör tas med i beaktande när straffrättsliga bestämmelser införs eller ändras.

Juridiska institutionen vill också framhålla vikten av att ge tillfälliga uppehållstillstånd inte bara till de offer för människohandel som väljer att samarbeta med brottsutredande myndigheter, utan även till dem som behöver det för återhämtning eller av andra skäl i enighet med både EU-direktivet och Europarådets konvention.

I ärendet har dekan Ulrika Haake, samhällsvetenskaplig fakultet, fattat beslut. Fakultetssamordnare Åsa P. Isaksson har varit föredragande.

Ulrika Haake
Dekan

Åsa P. Isaksson
Fakultetssamordnare